

विवेक विचार

विवेकानंद केंद्राचे सांस्कृतिक मासिक

ज्येष्ठ / आषाढ • १ जून २०२० • सोलापूर • वर्ष : ३६ वे • अंक ६ • मूल्य रु. २०/- • एकूण पृष्ठे : २३

लेखानुक्रम

विवेकानंद केंद्राचे सांस्कृतिक मासिक विवेक विचार

वर्ष ३६ वे - अंक ६ - पृष्ठे २
ज्येष्ठ / आषाढ ५१२२

१ जून २०२०

संपादक
सिद्धाराम भै. पाटील

पत्रव्यवहाराचा पत्ता विवेक विचार

द्वारा - विवेकानंद केंद्र, १६५, रेल्वे
लाईन्स, सोलापूर - ४१३ ००१.
दूः०२१७ - २३१५९४९ (दु.१२ ते ५)
email : vivekvinchar@vkendra.org
vivekvinchar.vkendra.org

मूल्य - २० रुपये

RNI NO. 46869 / 85, 'विवेक विचार' हे मासिक
मालक, 'विवेकानंद केंद्र मराठी प्रकाशन विभाग'
यांचेसाठी मुद्रक व प्रकाशक धनंजय सूर्यवंशी यांनी
ताटीज एंटरप्रायजेस, साखर पेट, सोलापूर येथे छापून,
विवेकानंद केंद्र, १६५, रेल्वे लाईन्स, सोलापूर येथून
प्रसिद्ध केले.

संपादक - सिद्धाराम भैरवा पाटील

महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळाने या
नियतकालिकाच्या प्रकाशनार्थ अनुदान दिले असले तरी
यातील लेखकांच्या विचारांशी मंडळ व शासन सहमत
असेलच असे नाही.

५ संपादकीय

मूर्तीविना
दर्शन

१०

युद्धपातळी म्हणजे काय ?

१४

मानवाच्या खन्या उत्क्रांतीची खरी दिशा

१६

१८

भारतमातेच्या मुर्तीमुळे
कन्याकुमारीत म्हणे
धार्मिक भावना दुखावल्या

विवेकानंदांच्या शब्दांत
योगाची
पहिली पायरी

जगातील महापुरुषांच्या दृष्टिकोनातून भारत

वेदभूमी भारतात अनेक महान कार्ये झाली. परिपूर्ण जीवन जगण्यासाठीच्या मूलभूत संकल्पना अर्थात धर्म येथेच विकसित झाला. भारतानेच सृष्टीतील सत्ये शोधून काढली, जी आधुनिक विज्ञानाच्या कसोटीवर उतरली आहेत. विद्युत, रेडियम, इलेक्ट्रॉनिक्स, विमानविद्या अशा अनेक संकल्पना वेदांची रचना करणाऱ्या ऋषी-मुनींना ज्ञात होत्या.

एला व्हीलर विल्कॉक्स

अमेरिकेतील अग्रगण्य कवयित्री, लेखिका आणि पत्रकार. द हार्ट ऑफ न्यू थॉट, द वर्ल्ड आणि आय, अ वुमन ऑफ द वर्ल्ड या त्यांच्या साहित्यकृती गाजल्या. पोएम्स ऑफ पॅशन हे काव्यसंग्रह प्रसिद्ध आहे. स्वामी विवेकानंद यांच्या व्याख्यानांचा त्यांच्यावर मोठा प्रभाव होता, असे त्यांनी १९०७ मधील एका लेखात म्हटले होते.

जन्म १८६० | मृत्यु १९१९

वंदे मातरम् !

विवेक विचार जूनचा अंक आपल्यासमोर आहे.

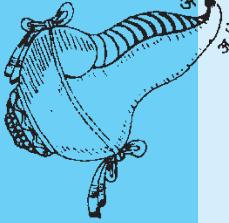
कोरोना साथ अद्याप प्रभावी असल्यामुळे हा अंक मुद्रित होऊ शकला नाही, अंक डिजीटल रूपात येत आहे.

हा डिजीटल अंक आपल्याला कसा वाटला, आम्हाला सांगा. आपले मत vivekvichar@vkendra.org या ई मेल आयडीवर पाठवा.

आपण विवेक विचारचे वर्गणीदार असाल तर कृपया आपला ई मेल पत्ता, व्हाट्स् ऑप नंबर आम्हाला 9168998899 वर पाठवा. भविष्यात आम्ही आपल्याला मुद्रित अंकासोबत डिजीटल अंकही पाठवू. **सर्व काही** अनुकूल राहिले तर जुलै २०२० चा अंक मुद्रित स्वरूपात येऊ शकेल, अशी आशा आहे.

धन्यवाद !

संपादकीय

वाचक बंधू-भगिनी,

दोन महिन्याच्या कालावधीनंतर देशातील लॉकडाऊन उठवण्यात आला आहे. कोरोना ही जगदव्यापी साथ अद्यापही ओसरलेली नाही.

परंतु, मागील दोन-अडीच महिन्यांत या आजाराशी लढा देण्यासाठीची तयारी करायला देशातील संबंधित यंत्रणांना पुरेसा वेळ मिळाला. लोकांमध्ये मोठ्या प्रमाणात जागृती आली. लॉकडाऊन उठला याचा अर्थ कोरोना संसर्ग थांबला, अशी समजूत इतक्यात कोणीही करून घेऊ नये. कोरोना साथीवर प्रभावी लस किंवा उपचारप्रणाली उपलब्ध होईपर्यंत आवश्यक ती काळजी घ्यावीच लागणार आहे. कोविड १९ या विषाणूबद्दल पुरेसे संशोधन झालेले नाही. त्यामुळे याच्या संसर्गाची लाट येत्या काळात आपोआप सौम्य होत जाईल की नाही, याचा अंदाज बांधणे आज तरी कठीण आहे.

दरम्यान, या महिन्यात २१ जून रोजी जागतिक योग दिवस येत आहे. पुरेसे शारीरिक अंतर ठेवून वावरण्याच्या या काळात जगाला ‘जोडणाऱ्या’ तत्त्वज्ञानाची गरज आहे. योग हे जोडणारे तत्त्वज्ञान आहे. योगाच्या माध्यमातून काळाच्या कसोटीवर उतरलेली एक उदात जीवनपद्धती जगभर पोहोचवण्याची एक सुसंधी नियतीने भारताच्या वाट्याला आणून दिली आहे. वस्तुत: योग म्हणजे शरीर-मन-बुद्धी यांचे आत्म्याशी जोडले जाणे, तसेच व्यक्तीचे कुटुंबाशी, कुटुंबाचे समाजाशी, समाजाचे राष्ट्राशी आणि राष्ट्राचे संपूर्ण सृष्टीशी जोडले जाणे होय. ह्या एकत्वाशी जोडणे अनुभवण्याची आवश्यकता जरी प्रत्येक स्तरावर जाणवली नाही, तरीही प्रत्येकजण कधी ना कधीतरी अंतर्मुख होण्याची, अत्यंत वायफळ विचारांच्या अविरत प्रवाहात मनाला शांत करण्याची किंवा ‘स्व’मध्ये स्थित होण्याची निकड अनुभवतो. म्हणूनच योगाचे अभ्यासक्रम सर्वदूर पसरत आहेत.

आपण योगाचा उपयोग जर काही आजार दूर करण्यासाठी, आर्थिक फायदा किंवा वैयक्तिक आनंद यासाठीच मर्यादित ठेवला, तर आपण आपल्या ऋषींशी प्रतारणा करू. तो त्यांच्याशी कृतघ्नपणा होईल. त्यांनी आपले आयुष्य यासाठी दिले, या ज्ञानाकरिता तीव्र तपश्चर्या केली, ते समृद्ध केले आणि आपल्यापर्यंत पोहोचविले. आपण ते मर्यादित करू शकत नाही किंवा शारीरिक फायद्यासाठीच वापरू शकत नाही किंवा गैरवापर, व्यापार करू शकत नाही. याउलट ही जीवनपद्धती स्वीकारून आपल्या राष्ट्राचे संपूर्ण चराचरातील एकात्मतेचे अस्तित्व सर्व मानवतेला जाणवून देण्याचे निहित कार्य पूर्ण केले पाहिजे. यासाठीची पहिली पायरी म्हणजे योगाभ्यास हा आपल्या जीवनाचा भाग बनला पाहिजे. यासाठी या अंकातील स्वामी विवेकानंद यांचे विचार आपल्याला निश्चितच प्रेरणा देतील, या विश्वासासह हा अंक सादर करत आहोत.

चमचमणारे तारे आणि हसरी फुले

काहीतरी उत्तम घडावे, अशी स्वप्ने आपण बघतो, आशा करतो पण आपल्यासमोर काही आदर्शच नाहीत असे वाटते. आपल्याकडे नसणाऱ्या गोर्टींबद्धल निराशा येते. आपण दुःख करत बसतो. पण या नाढात अनेक प्रेरणादायी, मन प्रफुल्लित करणाऱ्या, आपले आयुष्य अर्थपूर्ण करणाऱ्या काही घटनांना आपण मुक्ततो. दूरवरचे चमचमणारे तारे गवसत नाहीत म्हणून व्यथित होताना सभोवतालचे वातावरण गंधमय करणाऱ्या फुलांचा आनंद घेणं राहूनच जातं. ही हसरी फुले आपले अंतःकरण प्रफुल्लीत करतात, जीवन सुगंधित करतात. चमचमते तारे दूर आकाशात फवत रात्रीच्या वेळीच दिसू शकतात, पण ही हसरी फुले मात्र सतत आपल्या अवतीभोवती असतात. आपण आपली नाखुशी, नाराजी दूर सारुया आणि सभोवतालच्या हसन्या फुलांकडे नजर वळवूया. प्रत्येक मार्गावर अशा फुलांची मुक्तहस्ते परखरण झालेली दिसून येते. विवेकानंद केंद्रामध्ये जीवनव्रती म्हणून कार्यरत झाल्यावर अशी अनेक हसरी फुले - प्रेरणादायी, हृदयस्पर्शी क्षण मी अनुभवले. ही लेखमाला म्हणजे अशा हसन्या, टवटवीत फुलांचा हारच आहे.

बी. निवेदिता

राष्ट्रीय उपाध्यक्ष, विवेकानंद केंद्र कन्याकुमारी

ही घटना साधारणपणे
 १९९१ च्या आसपासची
 आहे. भुवनेश्वरचे महनीय
 आणि प्रख्यात शिक्षणतज्ज
 प्रा. बिधु भूषण दास
 यांच्या आग्रहावरून
 मी प्रथमच भुवनेश्वरला
 भेट देत होते. त्यांच्या
 मार्गदर्शनाखाली मी
 पीएच.डी. करावी असे
 त्यांना वाटत होते. त्याची
 विद्यापीठात नोंदणी
 करण्याकरिता मी गेले होते.
 नोंदणी झाल्यानंतर, त्यांनी
 तू यापूर्वी कधी भुवनेश्वरला
 आली होतीस का? असे
 मला विचारले. मी नाही
 म्हणताच त्यांनी भुवनेश्वर
 दर्शन सहलीचे आरक्षण
 केले. आमच्या बरोबरचा
 वाटाड्या फारच छान
 होता. प्रत्येक स्थळाची
 तपशिलवार माहिती देत
 होता.

मूर्ती विना दर्शन

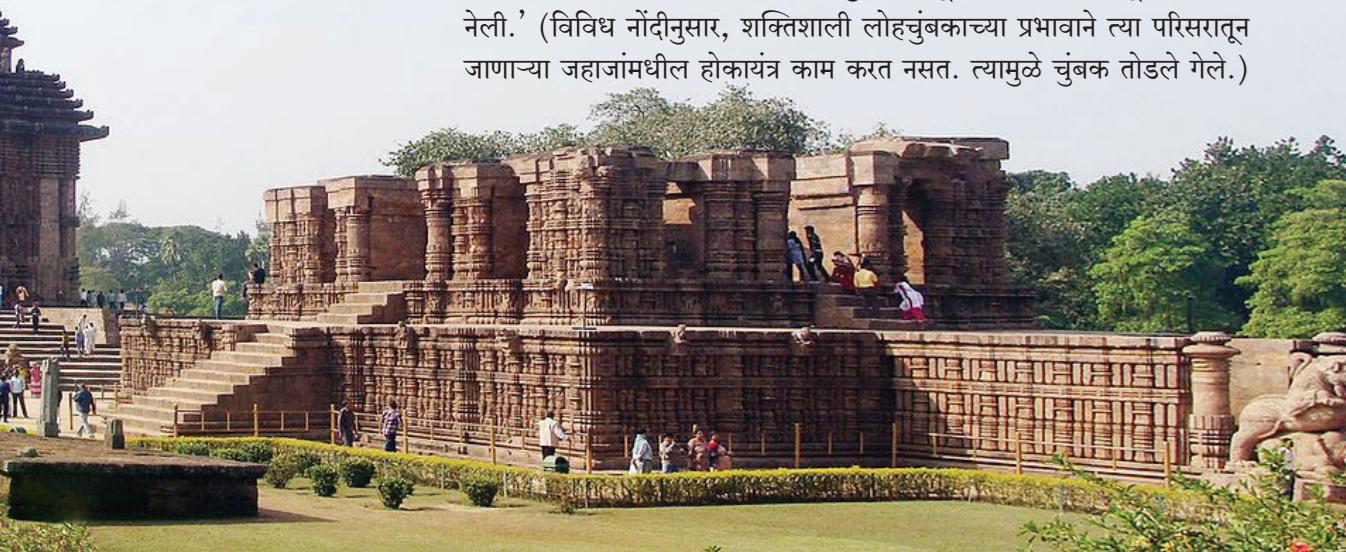
आम्ही कोणार्क जवळ आल्यावर त्याने सांगितले, हे मंदिर जेव्हा वैभवाच्या
 शिखरावर होते तेव्हा अनेक भव्य मंदिरांपैकी एक गणले जायचे. येथील सूर्यदेवांची
 मूर्ती खरोखरच आपल्या भव्य रथात बसून नभांगणात निघाली आहे असे वाटायचे,
 कारण ही मूर्ती कोणत्याही आधाराविना, अधांतरी होती.

‘हे कसे शक्य आहे?’ कोणा शंकेखोराने विचारले.

‘या मूर्तीच्या वरच्या आणि खालच्या बाजूस अत्यंत शक्तिशाली लोहचुंबक
 होते. त्यांच्या चुंबक शक्तीने या मूर्तीला अधांतरी तोलून धरले होते.’ वाटाड्या
 म्हणाला.

‘आता ती तेथे नाही का?’ दुसऱ्या प्रवाशाने उत्सुकतेने विचारले.

दुर्दैवाने नाही, वाटाड्या म्हणाला. ‘एकदा काही ब्रिटीश जहाजे समुद्रातून जात
 होती या शक्तिशाली लोहचुंबकांच्या प्रभावाने ती किनाऱ्याकडे खेचली गेली,
 त्यांची मोडतोड झाली. ब्रिटिशांनी ते चुंबक तोडून टाकले आणि मूर्ती लंडनला
 नेली.’ (विविध नोंदीनुसार, शक्तिशाली लोहचुंबकाच्या प्रभावाने त्या परिसरातून
 जाणाऱ्या जहाजांमधील होकायंत्र काम करत नसत. त्यामुळे चुंबक तोडले गेले.)

दुसरा एकजण म्हणाला, ‘म्हणजे आता हे मंदिर राहिले नाही.’
‘हं’ म्हणत वाटाड्याने दुजोरा दिला.

बसमधून उतरल्यावर आम्ही सगळेजण मंदिराच्या परिसरात फिरून मंदिराचे सौंदर्य न्याहाळत होतो. संपूर्ण मंदिराची रचना भगवान सूर्याच्या रथाप्रमाणे आहे. येथील कोरीव रथचक्रे अत्यंत प्रसिद्ध आहेत. या चक्रामधील कालगणनेच्या संदर्भातील बारकावे, वाटाड्याने समजावून सांगितले. त्यानंतर आमच्यापैकी काहीजण गाभान्याकडे जाणाऱ्या पायच्या चढू लागले. पायच्या खूप होत्या. काहीजण दमले होते. ते म्हणाले, ‘तिथे आता काहीच नाहीये, कशाला उगीचच पायच्या चढायच्या?’ दुसरा एकजण त्याला दुजोरा देत म्हणाला, ‘ब्रिटीशांनी निष्काळजीपणे लोहचुंबक तोडले त्यामुळे कालांतराने छताचे दगडही निखळू लागले. त्यांना टेकू देण्यासाठी आता एक भिंत बांधली आहे.’

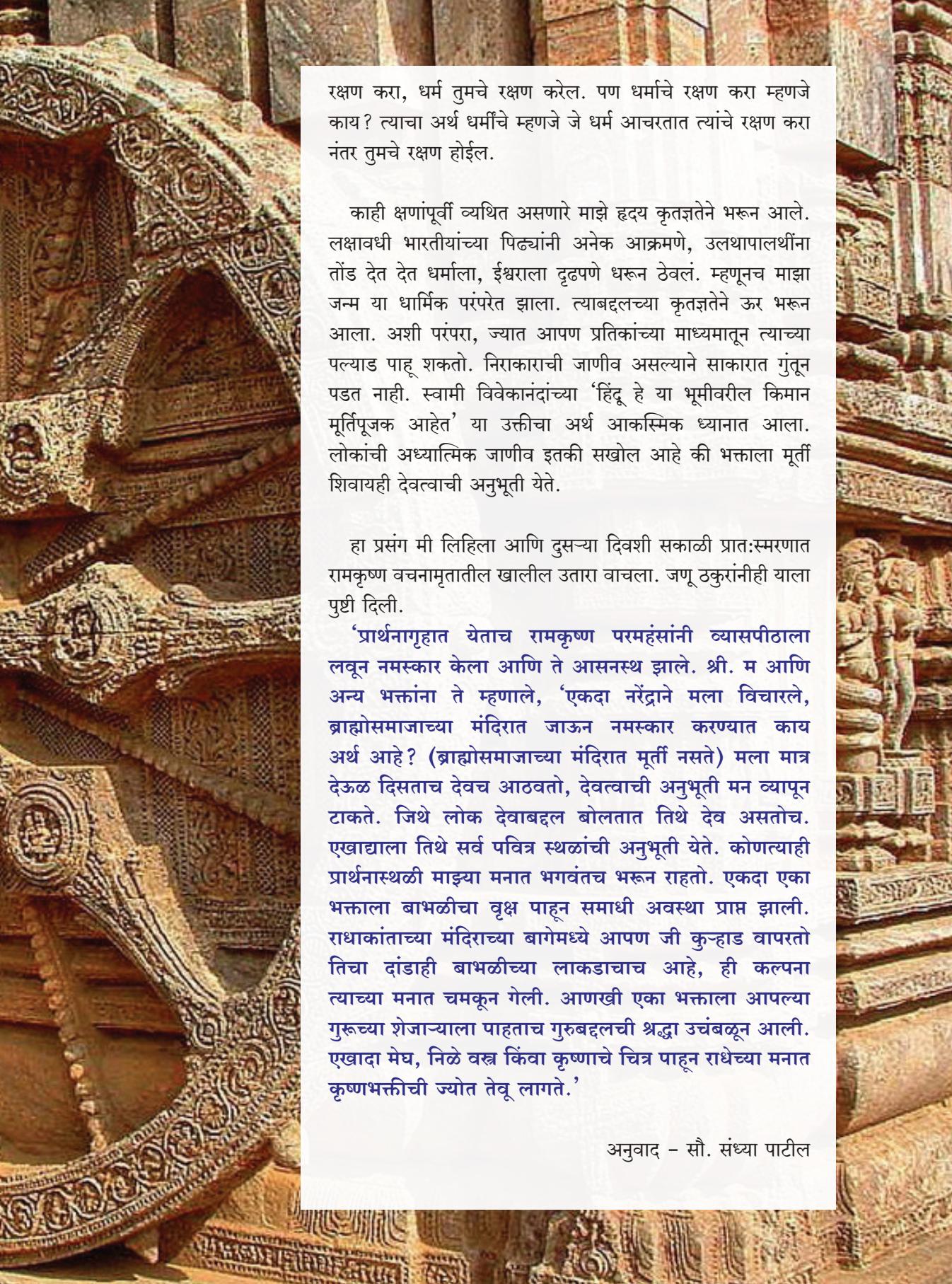
पण माझ्या लक्षात आले की, अनेक भाविक वर चढतच होते. मी पण पायच्या चढू लागले. त्या गर्भगृहात बांधलेली भिंत पायच्यांवरूनही दिसत होती. आपल्या कितीतरी वैशिष्ट्यपूर्ण, सुंदर मंदिरांची कशी दुर्दशा झाली आहे या विचाराने मन विषण्ण झाले. परंतु वर चढून गेल्यावर मी जे काही बघितले ते माझ्या हृदयात कायमचे कोरले गेले.

मी अजून चढतच होते. तेव्हा काही माणसे नमस्कार करताना दिसली. मला आश्र्य वाटले, कोणाची प्रार्थना करत असतील बरं हे लोक? वर गेल्यावर त्या गाभान्यात भिंती व्यतिरिक्त काहीच नव्हते असे लक्षात आले. काही भाविकांनी नाणी आणि फुले वाहिली होती. काहीजण हात जोडून, डोळे मिटून प्रार्थना करत होते. काहीजण खाली वाकून नमस्कार करत होते.

माझ्याही नकळत डोळ्यातून गालांवर अश्रू ओघळू लागले. अंतर्मनातून आवाज आला, ‘आत काहीच नाही असे कोणी कसे म्हणू शकते? जोपर्यंत माझ्या माणसांना स्थळ काळा पलीकडे जाऊन देवदर्शन होतं तोपर्यंत देव आहे. भले ब्रिटीश मूर्ती घेऊन गेले असतील पण श्रद्धा नाही घेऊन गेले. मूर्तीचे अस्तित्व नसेल पण देवदर्शन मात्र होत आहे. जर श्रद्धा असेल तर मूर्ती वाचूनही देवाचे अस्तित्व जाणवते, पण श्रद्धाच नसेल तर मात्र मूर्ती सुद्धा निव्वळ पुतळा ठरते.

खाली उतरताना माझे हृदय अतीव शांतीने ओतप्रोत भरले होते. स्वामी दयानंद सरस्वतींचे शब्द आठवले, ‘धर्मो रक्षति रक्षितः’ धर्माचे

रक्षण करा, धर्म तुमचे रक्षण करेल. पण धर्माचे रक्षण करा म्हणजे काय? त्याचा अर्थ धर्माचे म्हणजे जे धर्म आचरतात त्यांचे रक्षण करा नंतर तुमचे रक्षण होईल.

काही क्षणांपूर्वी व्यथित असणारे माझे हृदय कृतज्ञतेने भरून आले. लक्षावधी भारतीयांच्या पिढ्यांनी अनेक आक्रमणे, उल्थापालर्थीना तोंड देत देत धर्माला, ईश्वराला दृढपणे धरून ठेवलं. म्हणूनच माझा जन्म या धार्मिक परंपरेत झाला. त्याबद्दलच्या कृतज्ञतेने ऊर भरून आला. अशी परंपरा, ज्यात आपण प्रतिकांच्या माध्यमातून त्याच्या पल्याड पाहू शकतो. निराकाराची जाणीव असल्याने साकारात गुंतून पडत नाही. स्वामी विवेकानंदांच्या ‘हिंदू हे या भूमीवरील किमान मूर्तिपूजक आहेत’ या उकीचा अर्थ आकस्मिक ध्यानात आला. लोकांची अध्यात्मिक जाणीव इतकी सखोल आहे की भक्ताला मूर्ती शिवायही देवत्वाची अनुभूती येते.

हा प्रसंग मी लिहिला आणि दुसऱ्या दिवशी सकाळी प्रातःस्मरणात रामकृष्ण वचनामृतातील खालील उतारा वाचला. जणू ठकुरांनीही याला पुष्टी दिली.

‘प्रार्थनागृहात येताच रामकृष्ण परमहंसांनी व्यासपीठाला लवून नमस्कार केला आणि ते आसनस्थ झाले. श्री. म आणि अन्य भक्तांना ते म्हणाले, ‘एकदा नरेंद्राने मला विचारले, ब्राह्मोसमाजाच्या मंदिरात जाऊन नमस्कार करण्यात काय अर्थ आहे? (ब्राह्मोसमाजाच्या मंदिरात मूर्ती नसते) मला मात्र देऊल दिसताच देवच आठवतो, देवत्वाची अनुभूती मन व्यापून टाकते. जिथे लोक देवाबद्दल बोलतात तिथे देव असतोच. एखाद्याला तिथे सर्व पवित्र स्थळांची अनुभूती येते. कोणत्याही प्रार्थनास्थळी माझ्या मनात भगवंतच भरून राहतो. एकदा एका भक्ताला बाभळीचा वृक्ष पाहून समाधी अवस्था प्राप्त झाली. राधाकांताच्या मंदिराच्या बागेमध्ये आपण जी कुन्हाड वापरतो तिचा दांडाही बाभळीच्या लाकडाचाच आहे, ही कल्पना त्याच्या मनात चमकून गेली. आणखी एका भक्ताला आपल्या गुरुच्या शेजांच्याला पाहताच गुरुबद्दलची श्रद्धा उचंबळून आली. एखादा मेघ, निळे वस्त्र किंवा कृष्णाचे चित्र पाहून राधेच्या मनात कृष्णभक्तीची ज्योत तेवू लागते.’

अनुवाद - सौ. संध्या पाटील

अमोल कुलकर्णी

युद्धपातळी म्हणजे काय?

घटनाचक्र

भाऊ तोरसेकर

युद्धपातळी म्हणजे तिथे चर्चेला वा विचारविनिमयाला वेळ नसतो, सेनापतीने आदेश दिला मग त्याची चिकित्सा करून पुढे जाता येत नाही. तर संकट वा मृत्यू समोर दिसत असतानाही भावना किंवा शंका गुंडाळून पुढे जायचे असते आणि प्रसंगाशी सामना करायचा असतो.

मागल्या पन्नास वर्षांच्या पत्रकारितेमध्ये मी देखील अनेकदा युद्धपातळीवर काम चालले आहे, किंवा व्हायला हवे, अशी भाषा वापरली आहे. पण व्यवहारात ह्या शब्दाचा अर्थ नेमका काय आहे, त्याचा अंदाजही मला नव्हता. आज कोरोनाच्या कृपेने त्याची अनुभूती येत आहे असे म्हणायला हरकत नाही. याचे कारण एका विद्यमान सेनाधिकारी व्यक्तीने जनता कफ्यु किंवा नंतरचा लॉकडाऊन सुरु होण्यापुर्वी केलेले भाष्य आहे. माझ्या निकटवर्तियांशी संबंधित या अधिकाऱ्याने येऊ घातलेल्या परिस्थितीचे वर्णन करताना म्हटले होते, या किंवा आधीच्या पिढीने जे बघितलेले वा अनुभवलेले नाही, त्या अनुभवातून आपण पुढला काही काळ जाणार आहोत. त्याचा अर्थ आपण प्रत्यक्ष युद्धभूमीवर नसलो तरी व्यवहारी युद्धजन्य परिस्थितीत असणार आहोत, असा होता. पण तो आशय मलाही तेव्हा कळला नव्हता आणि सर्वसामान्य जनतेला समजणेही अशक्य होते. किंबहून आज विविध राज्यात वा प्रशासनात कार्यरत असलेल्या अनेक उच्चपदस्थ व्यक्तींनाही त्याची जाणिव झालेली नसावी.

जो स्वतःला निष्कारण क्लेष देतो तो योगी होऊ शकणार नाही. – गीता

युद्धपातळी म्हणजे तिथे चर्चेला वा विचारविनिमयाला बेळ नसतो, सेनापतीने आदेश दिला मग त्याची चिकित्सा करून पुढे जाता येत नाही. तर संकट वा मृत्यू समोर दिसत असतानाही भावना किंवा शंका गुंडाळून पुढे जायचे असते आणि प्रसंगाशी सामना करायचा असतो. त्यात आपलाही कपाळमोक्ष होऊ शकतो. पण एकूण समाजाच्या भल्यासाठी तितका त्याग करणे अपरिहार्य असते. **त्यात शंका घेणे वा प्रश्न विचारणेही गैरलागू असते.** तितकी शिस्त अंगी बाणलेली असेल तरच युद्ध लढता येत असते आणि जिंकताही येत असते. कारण नेहमीच्या व्यवस्था व सुविधांचा अभाव असतानाही समोर येईल त्या प्रसंगाशी झुंजण्याला पर्याय नसतो. आज या बिगरसैनिकी युद्धात म्हणूनच सर्वांचा पुरता गोंधळ उडालेला आहे. ते युद्ध लढत आहेत आणि रणभूमीवर आहेत. पण युद्ध कुणाशी व कशासाठी याची साधी जाणिव कोणापाशी दिसत नाही.

कुठल्याही संस्था संघटनेत वा कुटुंब परिवारातही सर्व बाबतीत एकवाक्यता नसते. पण हे सर्व मतभेद बेबनाव युद्ध सुरु झाल्यावर बाजूला ठेवुन चालावे लागते. त्यात जो सेनापती असतो त्याच्या आदेशावर विश्वास ठेवूनच चालायचे असते. त्यातले दोष वा आक्षेप घेण्याने अधिक नुकसान संभवत असते. उलट सेनापतीने सर्व वादविवाद गुंडाळून आपल्या सहकारी सोबत्यांशी सल्लामसलत करून पाऊल उचलायचे असते. दिल्लीत बसलेला सेनापती लडाख वा काश्मिरातील आपल्या सहकारी सैनिकांना आदेश देतो, तेव्हा त्याच्या आदेशावर शंका घेऊन चालणार नसते. काही प्रमाणात स्थानिक सेनाधिकारी व्यवहारी निर्णय घेत असतात. त्यात आपल्या निर्णयाचा खुलासा वा विवरण प्रत्येक सैनिकाला देत बसल्यास युद्ध संपून गेले तरी चर्चा संपत नसतात. कारण शत्रू बाजी मारून जातो आणि युद्ध न लढताच हरल्याने पुढल्या चर्चेची गरज उरत नसते. बांगला देशचे युद्ध इंदिराजींनी कशाला पुकारले किंवा बांगला देशात पाक सेनेने

शरणागती पत्करल्यावर युद्धबंदी अकस्मात कशाला घोषित केली, त्याविष्यी जाब त्यांना कोणी कधी विचारला नाही. राजकीय विरोधकांनी विचारला नाही, किंवा सेनादलाच्या प्रमुखांनी देखील विचारला नाही.

जनरल कुन्हीरमण कन्डेथ नावाच्या पश्चीमी सीमेवरील अधिकाऱ्याने तसा संतप्त सवाल केला, त्याला तात्काळ निवृत्त करण्यात आलेले होते. आज बघितल्यास त्याची शंका वा आक्षेप रास्त ठसूही शकतो. कारण पश्चीम पाकवर तेव्हा हळ्ळा थांबवला नसता, तर हाती आलेला पाकप्रदेश अधिक विस्तारून नंतर बदल्यात सगळा काश्मिर परत घेऊन सौदा करता आला असता. आज पाकव्यास काश्मिर हा विषय शिल्लक उरला नसता, किंवा त्यावरून इतकी हिंसा व घातपात भारताला अनुभवावे लागले नसते. पण ही चर्चा आज रंगवणे व तेव्हा त्यावरून गहजब करणे, यात फ्रक असतो. म्हणून **त्यावेळी कोणी सेनाधिकारी कन्डेथ यांच्या समर्थनाला पुढे आले नाहीत.** कारण निर्णयप्रक्रिया युद्धपातळीवर चालली होती. तिथे वादविवादाला स्थान नसते.

कोरोना विरोधातल्या लढाईत सगळे नागरिकच सैनिक

आहेत आणि आपापल्या पातळीवर लोकप्रतिनिधीच त्यांचे सेनापती आहेत. स्थानिक वरीष कनिष्ठ प्रशासकीय अधिकारीही सामान्य जनतेचे सेनापती आहेत. त्यांच्या आज्ञा पाळणे व पर्याय निघण्यापर्यंत होणारे हाल सहन करण्याला पर्याय नसतो. अशाही स्थितीत लॉकडाऊन झाला तर अनंत अडचणीना नागरिकांना त्रास सहन करावा लागणे अपरिहार्य होते. इवल्या जागेत दहापंधरा लोक वास्तव्य करतात, अशा मुंबईत झोपडपट्ट्या वस्तीमध्ये सोशल डिस्टंसिंग शक्य नव्हते. पण तिथे अपुन्या जागेतही रोगाला विषणूला फैलाव होण्यापासून रोखण्यासाठी पर्याय शोधले जाऊ शकत होते. तसे काही करण्यासाठी लोकांना प्रोत्साहन देण्याची जबाबदारी माध्यमांची पत्रकारांची होती. अगदी पुरेसे खाणेपिणे धनधान्य हाताशी नसतानाही कळ काढायला लोकांना प्रवृत्त करणे, ही विश्लेषक पत्रकारांची जबाबदारी होती. ती सुद्धा युद्धभूमीच होती. सैनिक ३६-४० तास अर्थक भुकेलाही काम करतो. विश्रांतीची अपेक्षाकृती बाळगत नाही. त्याला युद्धपातळी म्हणतात. पुरात भूकंपात निवारण कामासाठी सैनिक आणले जातात, तेव्हा त्यांचे कष्ट अतुलनीय भासतात. पण त्यातली अनुभूती कधी नागरी जीवनातल्या सुविधांनी लंगडे झालेल्यांना असते काय? नसते म्हणूनच लॉकडाऊनचा फऱ्जा उडालेला आहे.

सगळे जीवन आणि देशच युद्धभूमी झालेले असताना कायदे नियम वा शिस्त बेशिस्त यांना अर्थ उरलेला नसतो. त्यातून प्रत्येकजण वाट शोधण्याचा प्रयास करीत असतो. तेव्हा पोलिस वा सार्वजनिक सेवेतील कोणी कर्मचारी अमानुष वागला वा त्याच्या मनाचा अतिकष्टाने तोल गेला, तर राईचा पर्वत करू नये. इतकेही भान ठेवले जात नाही? मृतदेहाच्या बाजूला रुग्णावर उपचार चालल्याचे चित्रण व्हायरल करून दोन महिने अहोरात्र राबलेल्या डॉक्टर कर्मचाऱ्यांना आरोपी बनवले जाते, तेव्हा युद्धपातळीचा अर्थ समजला नाही असाच अर्थ होतो. कारण आजची परिस्थिती नेहमीची वा सुट्सुटीत नाही. इथे अनेक नियम बाबी गुंडाळून जमेल तितके करायचे आहे. हे लोकांच्या डोक्यात कोणी घालायचे असते?

कपडे फऱ्टले तर ते सुईदोरा घेऊन शिवता येतात, किंवा ठिगळ लावूनही झाकपाक करता येते. पण आभाळच फऱ्टले तर ते शिवायला सुईदोरा कुटून आणायचा? अशी परिस्थिती समोर आहे. तिथे कशाला सुई म्हणायचे आणि कशाला दोरा म्हणायचे, तेही सांगता येणार नाही. पण आभाळ फऱ्टले हा नुसता शब्द असेल तर त्याला काही अर्थ नसतो. त्यातला आशय लक्षात घेतला तर विषय समजू शकतो. अन्यथा युद्धपातळीवर हा शब्द नुसता निरर्थक म्हणूनच वापरला जात रहाणार. युद्धात सैनिक सीमेवर किंवा रणांगणात लढतो, तेव्हा त्याला शक्य तितके सामान साहित्य पुरवण्याची व्यवस्था शासन व त्यांचे इतर विभाग करीत असतात. पण जेव्हा असे सैनिक लढताना शत्रू प्रदेशात किंवा वेढ्यात सापडतात, तेव्हा त्यांना आपल्याच बळावर प्रतिकार करण्याखेरीज पर्याय नसतो. उपलब्ध साहित्य व साधनांचा मिळेल तसा वापर करून झुंज द्यावी लागत असते. त्याला युद्धपातळीवरचे काम म्हणतात. आज विविध इस्पितळे, शासकीय यंत्रणा, पोलिस वा सफाई कामगार इत्यादी आपल्या परीने अर्थक काम करतात, तेव्हा त्यांना अशा विपरीत स्थितीतही काम करण्याचे कुठलेही प्रशिक्षण देण्यात आलेले नाही. २०-२५ पोलिसांचा त्यात बळी गेला आहे. तेही आपल्या घरात कुटुंबात लॉकडाऊनमध्ये सुरक्षित जगू शकले असते. पण त्यांनी पुढे येऊन एकूण समाजाच्या सुरक्षेसाठी आपले प्राण पणाला लावलेले आहेत.

अमोल कुलकर्णी नावाचा धारावीमध्ये बंदोबस्ताला अखंड राबलेला पोलिस अधिकारी काही दिवस आधी सोशल मीडियातून म्हणाला होता. कोणी ५ कोटी तर कोणी ५० कोटी देणग्या दिल्यात कोरोना विरुद्धच्या लढाईसाठी. आम्ही आमच्या प्राणांची देणगी देतोय. त्याचे शब्द गेल्या आठवड्यात खेरे झाले. या युद्धपातळीने त्याचे दान घेतले. कोरोनाच्या निमीत्ताने किती संपादक, पत्रकार, बुद्धीजिवी, अर्थशास्त्री वा तथाकथित शहाण्यांपासून राजकारणांपर्यंत लोकांनी कोरोनाच्या निमीत्ताने कसले दान केले आहे? कारण युद्धपातळी म्हणजे काय ते समजून घेण्यापर्यंतही त्यांच्या बुद्धीची पातळी गेलेली नाही.

आपला विवेक आपला विचार

आधी विचार जन्म घेतात मग कृती! - स्वामी विवेकानंद

केवळ महाराष्ट्रातच नव्हे तर उज्जैन,
बडोदा, ग्वालहेर, कोलकाता,
हैदराबाद, इंदूर, दिल्लीसह
अरुणाचाल प्रदेश, आसाम आदी
राज्यांतील मराठी घरांत वाचकप्रिय
ठरलेले विवेकानंद केंद्र कन्याकुमारीचे
सांस्कृतिक मराठी मासिक.

राष्ट्रहिताशी संबंधित महत्वाच्या
घडामोडी, स्वामी विवेकानन्द यांचे
शक्तिदायी विचार, बालगोपाळांसाठी
विशेष गोष्टी... पूर्वाचल, योग,
अध्यात्म, व्यक्तिमत्त्व विकास,
ऐतिहासिक वारसा असे अनेक विषय
सोप्या भाषेतून दरमहा आपल्या घरी.

विवेक विचारचे आजच सदस्य व्हा

खात्याचे नाव - VRM & VK - VIVEK VICHAR

**खाते क्रमांक - 60306672221, बँकेचे नाव - बँक ऑफ महाराष्ट्र
शाखा - उजनी कॉलनी, होटगी रोड, सोलापूर, शाखा कोड - 627**

IFSC CODE - MAHB0000627

महत्वाचे : वर्गणी भरल्यानंतर त्वरित vivekvichar@vkendra.org वर ई-मेलने किंवा

8855872228 वर SMS ने पूर्ण नाव, पता, पिनकोड, मोबाईल नंबर, भरलेली रक्कम

कळवायला विसरू नका. विवेकानंद केंद्राच्या कोणत्याही शाखेत वर्गणी भरू शकता.

ऑनलाईन
नोटणी

टिक करा	कालावधी	एकूण अंक	मूल्य	द्यायचे आहे	वरत	
☐	१० वर्षे	११०	२०००/-	१५००/-	५००/-	संवर्धक : रु.
☐	पंचवार्षिक	५५	१०००/-	८००/-	२००/-	३०००/- किंवा
☐	त्रैवार्षिक	३३	६००/-	५००/-	१००/-	त्याहून अधिक देणगी.
☐	वार्षिक	११	२००/-	२००/-	-	

टीप : वर्षातून एक जोड अंक दीपावली विशेषांक असेल.

मासिक मागवण्यासाठी अर्ज

नावः

पता

पिन

भ्रमणध्वनी

ੴ ਸਤਿਗੁਰ

आपल्या प्रिय जनांच्या वाढदिवसानिमित्त त्यांना विवेक विचारची सदस्यता भेट रूपात देऊ शकता.

मानवाच्या खन्या उत्क्रांतीची खरी दिशा

स्वामी विवेकानंद यांच्यावर तत्कालीन अग्रगण्य अमेरिकी साहित्यिक एला ब्हीलर विल्कॉक्स यांच्या लेखातील महत्त्वाचा भाग.

मानसिक ताण-तणावांचा युगात जर एखादी तत्वप्रणाली, एखादा धर्म माणसांसाठी इतके करत असेल, इतकेच नव्हे तर त्यांची ईश्वरावरील श्रद्धा दृढ करत असेल आणि अन्य माणसांविषयीची सहानुभूती गाढ करीत असेल आणि पुढील जन्मांविषयी विचार करताना आनंद आणि विश्वास प्रदान करीत असेल तर तो उत्तम आणि महान धर्म म्हटला पाहिजे.

द लाइफ ऑफ स्वामी विवेकानंद बाय हिज ईस्टर्न अँड वेस्टर्न डिसायपलस् या पुस्तकात श्रीमती एला ब्हीलर विल्कॉक्स या अमेरिकेतील अग्रगण्य कवयित्री आणि लेखिका यांचा एक लेख आहे. २६ मे १९०७ मध्ये न्यूयॉर्क अमेरिकन या नियतकालिकासाठी स्वामी विवेकानंदांचा आपल्यावर कसा उमटला याविषयी त्यांनी लिहिले आहे. पाश्चात्य विचारवंतांवर स्वामी विवेकानंदांच्या संदेशाचा कसा प्रभाव उमटला याचा हा लेख निर्दर्शक असल्याने त्यातले एक अवतरण येथे देत आहे.

‘बारा वर्षापूर्वी जवळच असलेल्या एका सभास्थानी तत्वज्ञानाच्या एका भारतीय अध्यापकाचे –विवेकानंदांचे व्याख्यान मला योगायोगाने ऐकायला मिळाले. माझ्या घराजवळच व्याख्यान होते. मी आणि माझे पती काहीशा कुतूहलाने ते व्याख्यान ऐकायला गेलो आणि पहिल्या दहा मिनिटांतच आम्ही एका अशा काही विलक्षण चैतन्यमय, दुर्लभ

पातळीवर उचलले गेलो की आम्ही मंत्रमुग्ध, स्तब्ध बसून राहिलो ते व्याख्यान संपैर्यत.

व्याख्यान संपल्यावर दैनंदिन जीवनाच्या धकाधकीत इकडे आम्ही नवे धैर्य, नवी आशा, नवी शक्ती आणि नवा विश्वास घेऊन वळलो. ‘ज्या तत्वज्ञानाच्या, ज्या ईश्वरकल्पनेच्या, ज्या धर्माच्या मी शोधात होतो तोच हा आहे’, माझे पती म्हणाले. ते माझ्यासमवेत स्वामी विवेकानंदांची प्राचीन धर्म विषयीची भाषणे ऐकण्यास व त्यातून आशा आणि सामर्थ्य देणारी सत्य रत्ने वेचण्यास येऊ लागले. त्या **हिवाळ्यातली अर्थिक दुरवस्था भयंकर होती.** बँका बंद पडल्या होत्या. फुटलेल्या फुग्यासारखे शेर्स कोसळले होते. उद्योगपती निराशेच्या अंधारदन्यातून चाललेले होते. आज पुन्हा ज्या प्रकारचा काळ येत आहे, तशाच प्रकारचा तो काळ होता. सगळ्या जगाची जणू उलथापालथ चाललेली होती. काही वेळा रात्रीच्या रात्री चिंतेने झोपेवाचून काढणारे माझे पती माझ्याबरोबर स्वामीर्जींच्या व्याख्यानाला येत. नंतर हिवाळ्याच्या उदास वातावरणात बाहेर पडल्यावर ते स्मित करीत. म्हणत, असुदे ठीक आहे. काळजी करण्यासारखे काही नाही. मीसुद्धा एक उदात आत्मभाव आणि व्यापक दृष्टी घेऊन माझ्या कर्तव्याकडे आणि आवडीच्या गोष्टीकडे वळत असे.

मानसिक ताण-तणावांचा युगात जर एखादी तत्त्वप्रणाली, एखादा धर्म माणसांसाठी इतके करत असेल, इतकेच नव्हे तर त्यांची ईश्वरावरील श्रद्धा दृढ करत असेल आणि अन्य माणसांविषयीची सहानुभूती गाढ करीत असेल आणि पुढील जन्मांविषयी विचार करताना आनंद आणि विश्वास प्रदान करीत असेल तर तो उत्तम आणि महान धर्म म्हटला पाहिजे.

भारतीय तत्त्वज्ञानाची महानता आपण जाणून घेतली पाहिजे. प्रगल्भ धर्म विचाराच्या सहाय्याने आपले संकुचित संप्रदाय आपण व्यापक आणि उदार केले पाहिजेत. आधुनिक प्रगतिशील चैतन्याचे स्फुरण त्यांच्यात आपण निर्माण केले पाहिजे आणि प्रेमाने व्यवहारबुद्धीने आजच्या समाजाचे प्रश्न सावकाश सोडविण्याच्या कामी

त्यांना लाविले पाहिजे. स्वामी विवेकानंद एक संदेश घेऊन आपल्याकडे आले, “**कोणत्यातरी नव्या धर्मश्रद्धेचा तुम्ही अंगीकार करावा म्हणून मी तुमच्याकडे आलेलो नाही.** तुमची स्वतःची धर्मश्रद्धा तुम्ही जतन करावी, असे मला वाटते. जे मेथॉडिस्ट आहेत त्यांनी अधिक चांगले मेथॉडिस्ट व्हावे, जे प्रेस्बिटेरियन असतील त्यांनी अधिक चांगले प्रेस्बिटेरियन व्हावे आणि जे युनिटेरियन असतील त्यांनी अधिक चांगले युनिटेरियन व्हावे. तुम्ही सत्याची जीवनअनुभूती घ्यावी. तुमच्या अंतर्यामीचा प्रकाश प्रकट करावा, अशी माझी इच्छा आहे.”

त्यांनी उद्योजकाला आंतरिक सामर्थ्य दिले. वरवरच्या गोष्टीत रमणाच्या बहिरुख स्त्रीला अंतर्मुख केले. विचार करायला लावला. त्यांनी कलाकाराला नवी प्रेरणा दिली. पत्नीला, आईला, पतीला आणि पित्याला स्वतःच्या कर्तव्याची एक व्यापक, पवित्र जाणीव करून दिली.

ख्रिस्ती धर्म मतअंतर्गत भिन्न प्रवाह यांचे एकत्रीकरण करण्याचा जो आजचा प्रयत्न आहे त्यांचे मूळ ख्रिस्त मताच्या सहस्र वर्षांच्या इतिहासात दिसत नाही, ते वेदांतात असावे असे दिसते. त्यामुळे या प्रयत्नांची फलश्रुती केवळ ख्रिस्ती मत अंतर्गत एकात्मता साधण्यातच नव्हे तर ख्रिस्ती व ख्रिस्तेतर यांच्यात एकात्मता साधण्यात होणार आहे, असे भवितव्यात दिसते. असे झाले तर ती मानवी इतिहासातील फार मोठी घटना ठेरल. जगातील भिन्नभिन्न धर्मांच्या शक्ती आतापर्यंत एकेकठ्या किंवा परस्परांशी संघर्ष करत काम करीत आहेत. त्या पूर्ण विधायकतेने सहकायने काम करू लागतील, मानवाला ऐहिकतेच्या व जडवादाच्या खाईतून बाहेर काढणारी आणि त्यांचे आध्यात्मिक स्वरूप त्याला समजावून देणारी एक सूत्रबद्ध परस्पर संगत प्रकाश व्यवस्थाच त्या निर्माण करतील. मानवाच्या खन्या उत्क्रांतीची हीच खरी दिशा आहे. जगातील धर्मांचा जो अध्यात्मिक गाभा, यात उत्क्रांतीची संगोपन आणि प्रेरणा भूमी शोधली पाहिजे.

स्वामी रंगनाथानंद यांच्या उपनिषदांचा संदेश या पुस्तकातून

भारतमातेच्या मुर्तीमुळे कन्याकुमारीत म्हणे धार्मिक भावना दुखावल्या

कन्याकुमारी जिल्ह्यातील पुलियुर
या छोट्याशा गावातील ही घटना
आहे. आपल्याला माहीत असेलच
कन्याकुमारी जिल्ह्यात फार मोठ्या
प्रमाणात धर्मातरण झाले आहे. त्या
जिल्ह्यात सरकारी नोंदीनुसार आज
स्थिर्थन समाजाची लोकसंख्या आहे
४६.८९ टक्के आणि हिंदू ४८.६९ टक्के.
उर्वरित मुस्लिम.

सिद्धाराम भै. पाटील
संपादक, विवेक विचार

पुलियुर गावातील २०० वर्षे प्राचीन असलेल्या इसक्की
अम्मन (दुर्गादेवी) मंदिराच्या भूमीवर काही दिवसांपूर्वी
भारत मातेची मूर्ती प्रतिष्ठापित करण्यात आली. हे मंदिर हिंदू
व्यक्तीच्या मालकीचे आहे. एका हिंदू मजुराने पुढाकार घेऊन
भारत मातेची ही मूर्ती बसवली.

मंदिराजवळ राहणाऱ्या काही ख्रिस्ती लोकांनी पोलिसात
तक्रार दिली की, यामुळे त्यांच्या धार्मिक भावना दुखावल्या.
पोलिसांनी लगेच दखल घेतली. ही मूर्ती काढून टाका, असे
तेथील गावकन्यांना पोलिस अधिकाऱ्याने २० मे रोजी सांगितले.
इतकेच नाही तत्परता दाखवत २१ मे रोजी पोलिसांनी एका
कापडाने भारत मातेची प्रतिमा झाकून टाकली.

रा. स्व. संघ, भाजप आणि हिंदू मुन्नानी या संघटनेच्या
कार्यकर्त्यांनी एकजूट दाखवली. प्रकरण मुख्यमंत्री यांच्यापर्यंत
नेले. आणि भारत मातेची प्रतिमा मुक्त केली.

जेथे हिंदू समाज हा बहुसंख्य असतो तेथे अन्य धर्मियांची
प्रार्थनास्थळे उभारण्यास कधीही विरोध होत नाही. सर्व धर्म

जे बल देईल, शक्ती देईल तेच केवळ ग्राह्य. हे केवळ योग विद्येलाच लागू आहे असे नव्हे,
जीवनातील सर्वच गोष्टींना हे लागू आहे. – स्वामी विवेकानंद

सत्य आहेत. ईश्वर एक आहे. तो सर्वत्र आहे. कणाकणात आहे. चराचरात आहे. आणि तो विविध रूपातून व्यक्त होतो, अशी हिंदूंची श्रद्धा असते. त्यामुळे हिंदू कधीही इतरांचे धर्मातर करण्याचा प्रयत्न करत नाहीत. परंतु, विस्तारवादी, एकांतिक धर्मीय व्यवस्थेचे असे नसते. माझाच धर्म सत्य. माझाच देव सत्य. इतर देव खोटे खोटे. असत्य. जगातील इतर धर्मीय सारे माझ्याच धर्मात ओढून आणले पाहिजेत. यासाठी एक यंत्रणा काम करत असते. ही यंत्रणा देशाची सीमा मानत नाही. धर्मातर, जिहाद, क्रुसेड ... असे काहीही करून जग माझ्याच धर्माचे झाले पाहिजे, असा धर्मवेड प्रबल असतो. राष्ट्रवाद त्यांच्या मार्गातील काटा असतो. भारतमातेची प्रतिमा त्यांच्यासाठी धार्मिक भावना दुखावणारे असते. धर्मातरमुळे राष्ट्रांतर घडते ते असे.

महत्वाचे -

पोलिस यंत्रणा किंवा कोणतीही यंत्रणा कशी काम करते, हे समजून घेतले पाहिजे. कोणीतरी चार जण एकत्र येऊन कोणाविरुद्ध तरी तक्रार देतात आणि पोलिस कामाला लागतात. धार्मिक भावना दुखावल्याची तक्रार असेल तर पोलिस यंत्रणा हळवी होते. अशावेळी कायद्याची थोडीफार जाण असलेली संघटित शक्ती गरजेची असते. अन्यथा चूक आपली नसली तरी आपली भारतमाता झाकून

आपल्यावरच अरेरावी केली जाते. सत्याचा जय तेंव्हाच शक्य आहे जेंव्हा सत्याला सामर्थ्याची जोड असते.

अन्यथा, कधी काळी हिंदू असलेला अफगाणिस्तान भारताच्या सीमेबाहेर जातो. १९४७ पर्यंत भारताचा अविभाज्य भाग असलेली भूमी पाकिस्तान, बांगलादेश बनते.

जाता जाता...

१. काही वर्षांपूर्वी कन्याकुमारी जिल्ह्याचे नाव बदलून कन्नी मेरी (मेरी म्हणजे येशू ख्रिस्ताची आई) असे नामकरण करण्याची मागणी आणि आंदोलन झाले होते.

२. कन्याकुमारी येथील समुद्रातील श्रीपाद शिला येथे स्वामी विवेकानंद यांचे स्मारक उभारणी करण्यास एका गटाने मोठा विरोध केला होता. हे सेंट झेविर्यस रॅक आहे. येथे विवेकानंद स्मारक होऊ देणार नाही, अशी त्यांची भूमिका होती.

३. या जिल्ह्यातील अनेक गावांमध्ये आजही हिंदूना आपल्याच जागेत एखादे मंदिर उभे करायचे असेल तर ते इतके सोपे नाही.

यासंबंधीच्या काही बातम्या अधून मधून येत असतात. काही बातम्या मध्येच विरुद्ध जातात. बातमी मूल्य या निकषात अशा बातम्यांना कोण विचारत ?

जो अतिशय खातो किंवा अजिबातच खात नाही, जो अत्याधिक झोपतो किंवा अगदी झोपतच नाही, जो मनुष्य कर्माचा अतिरेक करतो किंवा मुळीच कर्म करत नाही असा कोणीही योगी होऊ शकत नाही. – गीता

स्वामी कृष्णानंद श्रद्धांजली

विवेकानंद केंद्र कन्याकुमारीचे पूर्णकालिक कार्यकर्ते स्वामी कृष्णानंद हे १५ एप्रिल २०२० रोजी कालवश झाले. गेल्या दोन वर्षापासून ते आजारी होते. नागरकोविल येथे उपचार सुरु असताना त्यांचे निधन झाले. तेथील विद्युतदाहिनीत त्यांच्यावर अंतिम संस्कार करण्यात आले. त्यांच्या अस्थी कन्याकुमारी येथे आणण्यात आल्या. माननीय श्री. बालकृष्णनजी,

अंबरनाथचे कार्यकर्ते श्री.

अंबरनाथ | विवेकानंद केंद्र, कन्याकुमारी शाखा अंबरनाथचे ज्येष्ठ कार्यकर्ते श्री. मुकुंद फेगडे यांचे १५ मे २०२० रोजी दीर्घ आजाराने निधन झाले. १९९६ पासून ते केंद्राच्या कार्यात होते. वयाच्या २५ व्या वर्षी त्यांनी स्वतःची संगम केमिकल फॅक्टरी सुरु केली. २००१ चा सर्वोत्कृष्ट उद्योजक पुरस्कार त्यांना मिळाला. परिस्थितीमुळे शिक्षण घेऊन शकणाऱ्या

पिंपळद प्रकल्पाकडून ग्रामस्थांना धान्य वितरित

पिंपळद - विवेकानंद केंद्र प्रशिक्षण व सेवा प्रकल्पाकडून खुटपाडा, वैतागवाडी, सापगाव, धुमोडी, सारस्ते, चिरापली, पिंपळद आदि ठिकाणच्या ग्रामस्थांना २५१ धान्याचे संच वितरीत करण्यात आले. वितरणासाठी श्री. संतोष कचरे, सुश्री नम्रता, श्री. संजय, श्री. जितेन्द्र खैरे यांनी मोलाचे सहाय्य केले.

सिन्नरच्या मायलन लॅबोरेटीज लि. या कंपनीने प्रकल्पास धान्याचे १७० संच वाटपासाठी सुपूर्द केले. हे संच श्री.

निवेदिता ताई, श्री. हनुमंत राव आर्दीनी पुण्य अर्पण करून श्रद्धांजली वाहिली. त्यानंतर विवेकानंदपूरमच्या तटावर अस्थिविसर्जन करण्यात आले.

स्वामी कृष्णानंद यांचा जन्म बंगलुरु येथे ३० एप्रिल १९३७ रोजी झाला. त्यांन एक भाऊ आणि तीन बहिणी. पुणे येथील शासकीय कृषी महाविद्यालयात त्यांनी १९६५ मध्ये पदव्युत्तर पदवी घेतली. नेपाळ येथील कृष्ण प्रणाम संप्रदायाचे ते संन्याशी. योगासह प्राचीन हिंदू ग्रंथांचा त्यांचा गाढा अभ्यास होता. त्यांनी केंद्राच्या मुख्यालयात, कल्लाबालू येथील केंद्रात आणि नार्डेप प्रकल्पात सेवाकार्य केले. त्यांचे वाचन अफाट होते. त्यांनी युवा भारतीसाठी मोठे योगदान दिले. केंद्र परिवाराकडून भावपूर्ण श्रद्धांजली.

फेगडे काका यांना देवाज्ञा

युडीसीटीटील विद्यार्थ्यांसाठी दीड लाखाची शिष्यवृत्ती त्यांनी सुरु केली. त्यांचा अध्यात्मिक अभ्यास दांडगा होता. अनेक देशांचा संशोधक वृत्तीने अभ्यासपूर्ण दौरा त्यांनी केला होता. माणसं जोडण्याची कलाही त्यांना अवगत असल्याने लोकसंग्रह भरपूर होता. वेगवेगळ्या मंदिरात जाऊन सेवा करायला त्यांना खूप आवडत असे. २००४ या वर्षी त्यांनी संस्कृत भाषेचा अल्प काळाचा कोर्स केला होता. वेळोवेळी केंद्राच्या कार्यासाठी धन संकलन करण्यासाठी त्यांनी कधीच मागे पुढे पाहिले नाही. त्यांचे जीवन अगदी साधे होते. त्यांना भावपूर्ण श्रद्धांजली.

पिंपळद प्रकल्पाकडून ग्रामस्थांना धान्य वितरित

स्वदेश सक्सेना, श्री. पंकज सहानी व डॉ. शशिकांत शिंदे यांच्या हस्ते वितरित केले. याचसोबत २५ व्यक्तींना प्रकल्पातर्फे दुपारी भोजन पुरवण्यात आले.

पनवेल येथून पायी हे बांधव आपल्या गावी जाण्यासाठी आंबईयेथे पोहचले. पोलिसांनी त्यांना पोलीस स्टेशनमध्येच थांबवून घेतले. केंद्रास विनंती केली. त्यानुसार भोजन देण्यात आले. याकामी पोलिस निरीक्षक श्री. कर्पे यांनी सहकार्य केले.

स्वामी विवेकानंदांच्या शब्दांत योगाची पहिली पायरी

तलावाचा तळ आपल्याला दिसत नाही,
कारण त्याचा पृष्ठभाग तरंगांनी झाकलेला
असतो. या तळाचे दर्शन, हे तरंग विस्तृत
पाणी शांत झाले म्हणजे होते. पाणी गढूळ
किंवा सारखे हिंदूकळत असेल तर तळ
दिसणार नाही, पण जर ते स्वच्छ असून
त्यात लाटा उसळत नसतील तर तळ
दिसेल. आपले खरे स्वरूप, आपला आत्मा
तलावाच्या तळासारखा आहे. चित्त हे
तलावासारखे आहे आणि त्याच्या वृत्ती या
तलावावरील तरंगाप्रमाणे आहेत.

मनाच्या वृत्तींचा निरोध म्हणजे योग!

योगश्चित्तवृत्तिनिरोधः ।

(पातंजल योगसूत्र, 'समाधिपाद' सूत्र २)

योग म्हणजे मनाच्या वृत्तींचा निरोध.

आपण आकाशाकडे पाहतो आणि ते लाल किंवा काळ्या
रंगाचे आहे असे म्हणतो. आपण पाहतो, की आकाशात ढग
हलत असतात; पण आपल्याला आकाशाच हलत आहे असे
वाटते. जेब्हा आगगाडी पळते तेब्हा आपल्याला झाडेच पळत
आहेत असे वाटते. वास्तविक आकाश हलतही नाही किंवा ते
काळे वा लालही असत नाही, ते आहे तसेच असते, अचल
आणि सर्वत्र. त्याचप्रमाणे आपला आत्मा सुद्धा सर्वत्र, अचल,
अपरिवर्तनीय असाच आहे, परंतु, मनातील चलबिचलतेमुळे
विचार बदलतात आणि आपल्याला वाटते, की आपल्याला
काहीतरी झालेले आहे, 'तो असे म्हणाला' 'तिने हे केले नाही'
इत्यादी. म्हणजेच द्रष्टा - पाहणारी व्यक्ती, तीच विचारांचे

शांत राहणे ही शक्तीची सर्वश्रेष्ठ अभिव्यक्ती आहे.

स्वरूप घेते आणि त्याबरोबर तादातम्य स्थापित करते. सर्व ठग अदृश्य झाल्यावर आपण आकाश पाहतो. निरभ्र आणि सदास्थित, तसेच जेव्हा ‘चित्तवृत्ती’चा, विचारांचा सतत वाहणारा ओघ शांत होतो, तेव्हा ती व्यक्ती तिच्या स्वतःच्या अमृतमय, आनंदपूर्ण अवस्थेत येते.

स्वामी विवेकानंद ‘राजयोग’ पुस्तकात हे समजावून सांगतात, यासंबंधी बरेच स्पष्टीकरण आवश्यक आहे. आपल्याला चित्त म्हणजे काय व वृत्ती कशाला म्हणतात हे समजून घेतले पाहिजे. उदा. : मला डोळे आहेत, पण डोळे पाहण्याची क्रिया करीत नाहीत. मेंदूतील दर्शनेंद्रिय वा दृष्टिकेंद्र काढून घ्या, मग डोळे बघत राहोत, नेत्रपटले (नेत्रगोलांकामागील ज्ञानतंतूचे पडदे) आपल्या जागी असोत व त्याच्यावर वस्तूची चित्रे उमटोत, पण डोळ्यांना मात्र दिसणार नाही. म्हणून डोळे हे दृष्टीची फक्त गौण साधने होत. ती खरी दर्शनेंद्रिये नव्हेत. खरे दर्शनेंद्रिय हे मेंदूतील एका मज्जाकेंद्रात विद्यमान आहे. पाहण्यासाठी नुसते डोळेच पुरेसे नाहीत. केव्हा केव्हा पुष्कळांचे दोन्ही डोळे झोपेत सताड उघडे असतात. तिथे प्रकाश पण आहे, नेत्र पटलावर चित्र पण आहे, पण त्या व्यतिरिक्त एका तिसऱ्या गोष्टीची आवश्यकता असते; ती म्हणजे मनाचा दर्शनेंद्रियाशी संयोग. डोळे म्हणजे दर्शनक्रियेचे बाह्य उपकरण आहे. दर्शनासाठी मेंदूतील दर्शनेंद्रिये व मन या दोहोंचीही आवश्यकता असतेच.

उदाहरणार्थ, रस्त्यावरून अनेक वाहने धडधडत जात आहेत, पण कित्येक वेळा जवळ असूनही त्यांचा आवाज ऐकू येत नाही, का? तर त्यावेळी मन श्रवणेंद्रियांशी सलझ झालेले नसते, म्हणून दर्शन-श्रवणादी कोणत्याही इंद्रियज्ञानासाठी प्रथम बाह्य उपकरणे, नंतर मेंदूतील ज्ञानेंद्रिये व त्यानंतर या दोहोंशी मनाचा संयोग इतक्या गोष्टीची आवश्यकता असते. मन हे बाह्य वस्तूचा ठसा किंवा संवेदना आणखी आत घेऊन जाऊन निश्चयात्मिका बुद्धीपर्यंत पोहोचते. मग त्यावर बुद्धीची प्रतिक्रिया घडून येते. या प्रतिक्रियेबरोबरच ‘अहं’भाव अभिव्यक्त होतो व त्यानंतर या क्रिया - प्रतिक्रियांचे संमिश्रण अंतःस्थ ‘पुरुषाला’ म्हणजेच खच्या आत्म्याला सादर केले जाते.

ते संमिश्रण त्याला मग एका मूर्त वस्तूच्या रूपात प्रत्ययास येते. इंद्रिये, मन, निश्चयात्मिका बुद्धी व अहंकार या सर्वांना मिळून ‘अंतःकरण’ असे म्हणतात. ह्या सगळ्या चित्तात चालणाऱ्या निरनिराळ्या प्रक्रिया होत. चित्तात उठणाऱ्या विचार-तरंगांनाच ‘वृत्ती’ (शब्दश : भोवरे) म्हणतात.

... उदाहरणार्थ, हे पुस्तक घ्या. ‘पुस्तक’ या रूपात त्याला बाह्य विश्वात काहीच अस्तित्व नाही. बाहेर वास्तविक दृष्ट्या जे काही आहे ते अज्ञात व अज्ञेय आहे. बाहेरील ते ‘अज्ञेय’ केवळ एक उद्दीपक कारण असते इतकेच. ज्याप्रमाणे एखादा दगड पाण्यात टाकल्यावर पाणी त्याच्यावर तरंगांच्या रूपाने प्रतिक्रिया करत असते, त्याचप्रमाणे ते बाहेरील अज्ञेय ज्या वेळी मनावर आघात करते, त्यावेळी मनात प्रतिक्रिया निर्माण होऊन ‘हे पुस्तक’ अशी ‘वृत्ती’ उत्पन्न होते. सारांश, बाहेर खरोखर जे काही आहे ते म्हणजेच खरे बाह्य जगत, हे मनात असली वृत्तीची प्रतिक्रिया निर्माण करणारे केवळ उद्दीपक कारण असते. पुस्तकरूपाचा, हत्तीरूपाचा किंवा मनुष्यरूपाचा कोणताही पदार्थ अस्तित्वात नाही, बाहेरील उद्दीपक कारणाने आपल्या मनात निर्माण केलेली प्रतिक्रियाच आपण जाणू शकतो.

उदाहरणार्थ, मोती-शिंपल्याचा दृष्टांत घ्या. मोती कसे निर्माण होत असतात हे तुम्हाला ठाऊक असेलच. वाळूचा एखादा कण किंवा असेच काहीतरी शिंपल्यात शिरते आणि आतील जीवाला डिवचते. मग शिंपल्यातला तो जीव लुकणासारखा एक पदार्थ त्या वाळूच्या कणाभोवती स्वूलागतो आणि त्याचाच मग मोती बनतो. आपल्या अनुभवाला येणारे विश्व म्हणजे जणू काही आपण स्वतःच स्वललेले लुकण असते. सामान्य मनुष्य हे कधीच समजू शकणार नाही, कारण जेव्हा जेव्हा तो ते समजण्याचा प्रयत्न करील, तेव्हा तेव्हा तो हे ‘लुकण’ स्वेल आणि ते त्याचे ‘लुकणच’ त्याच्या प्रत्ययाला येत जाईल. वृत्ती म्हणजे काय हे आपल्याला हळूहळू कळू शकेल. माणसाचे खरे स्वरूप आहे ते म्हणजेच, ‘खरा मनुष्य’ हा मनाच्या पलीकडे असतो. मन त्याचे एक साधन वा उपकरण असते. त्याचेच चैतन्य या मनातून पाझारत

असते. जेव्हा तुम्ही या मनामागे 'द्रव्य' रूपाने उभे राहता तेव्हाच ते सचेतन होते म्हणून ज्या वेळी या मनाचा त्याग केला जातो त्या वेळी मनाचा अजिबात नाश होऊन जातो. त्याचे अस्तित्व उरत नाही. असो. यावरून चित्त कशाला म्हणतात हे तुमच्या लक्षात आले असेल. चित्त हे मनाचे उपादान वा घटकद्रव्य वा तत्त्व होय, आणि वृत्ती म्हणजे बाह्य कारणांची त्यावर क्रिया झाल्याने त्यात उठणाऱ्या लाटा वा तरंग होत. आपण ज्याला जग म्हणतो, ते म्हणजे बाह्य उद्दीपक कारणांनी आपल्या चित्तात उठलेल्या विभिन्न वृत्तीच होत.

तलावाचा तळ आपल्याला दिसत नाही, कारण त्याचा पृष्ठभाग तरंगांनी झाकलेला असतो. या तळाचे दर्शन, हे तरंग विरून पाणी शांत झाले म्हणजे होते. पाणी गढूळ किंवा सारखे हिंदकळत असेल तर तळ दिसणार नाही, पण जर ते स्वच्छ असून त्यात लाटा उसळत नसतील तर तळ दिसेल. आपले खरे स्वरूप, आपला आत्मा तलावाच्या तळासारखा आहे. चित्त हे तलावासारखे आहे आणि त्याच्या वृत्ती या तलावाकरील तरंगाप्रमाणे आहेत.

ह्याप्रमाणे आणखी एक गोष्ट आढळून येते ती ही, की मनाच्या तीन अवस्था असतात. पहिली अवस्था अंधकाराची किंवा तमाची; ही पश्चूत व मूढ व्यक्तीत दिसून येते. लोकांचे फक्त अनिष्ट करीत राहणे हेच या अवस्थेतील कार्य असते, यावाचून मनात दुसरा कोणताच विचार या अवस्थेत येत नाही. त्यानंतर दुसरी अवस्था म्हणजे मनाची क्रियाशील अवस्था. हिला रज म्हणतात. मुख्यतः सत्ता आणि भोग हे दोनच हेतू या अवस्थेमध्ये मनात सळसळत असतात. 'मी सामर्थ्यवान होईन व

इतरांवर सत्ता गाजवीन' असे या अवस्थेत वाटत असते. मनाची तिसरी अवस्था सत्त्व या नावाची असते. हिच्यात प्रसन्नता व शांती यांचा अनुभव येतो. सर्व तरंग नाहीसे होतात आणि मनरूपी तलावाचे पाणी स्वच्छ, नितळ होते. ही काही निष्क्रियतेची अवस्था नसून उलट ती अत्युत्कृत क्रियाशीलतेची अवस्था आहे.

शांत राहणे ही शक्तीची सर्वश्रेष्ठ अभिव्यक्ती आहे. वळवळ करीत राहणे, क्रियाशील असणे कठीण नाही. लगाम जरा ढिला सोडला, की घोडे चौखूर उधळलेच समजा. हे कोणीही करू शकतो, पण जो बेफाम घोड्यांना आवरू शकतो तोच खरा शक्तिमान म्हणावयाचा. घोडे आवरायला जास्त ताकद लागते की ते मोकळे सोडून द्यायला? शांत माणूस आळशी असत नाही. सत्त्व म्हणजे जाड्य किंवा आळस असा कोणी ग्रह करून घेऊ नये. शांत माणूस तोच, की ज्याने आपल्या मनातील तरंगांना आपल्या कहात ठेवले आहे. म्हणून क्रियाशीलता ही कनिष्ठ प्रतीच्या सामर्थ्याची व शांती ही श्रेष्ठ प्रतीच्या सामर्थ्याची अभिव्यक्ती आहे.

चित्त हे नेहमीच आपल्या शुद्ध स्वरूपाप्रत जाण्याचा प्रयत्न करीत असते, पण इंद्रिये त्याला बाहेर खेचीत असतात. चित्ताचा संयम करणे, त्याच्या बहिरुख प्रवृत्तीला आळा घालणे आणि त्याला त्या चिद्घन पुरुषाकडे परत फिरावयास लावणे हीच योगाची पहिली पायरी आहे. कारण यामुळे ते आपल्या उचित मार्गाने वाटचाल करू शकेल.

स्वामी विवेकानंद ग्रंथावली – खंड २
पाचवी आवृत्ती पान क्रमांक १५०-१५१

शांत राहणे ही शक्तीची सर्वश्रेष्ठ अभिव्यक्ती आहे. वळवळ करीत राहणे, क्रियाशील असणे कठीण नाही. लगाम जरा ढिला सोडला, की घोडे चौखूर उधळलेच समजा. हे कोणीही करू शकतो, पण जो बेफाम घोड्यांना आवरू शकतो तोच खरा शक्तिमान म्हणावयाचा. घोडे आवरायला जास्त ताकद लागते की ते मोकळे सोडून द्यायला? शांत माणूस आळशी असत नाही. सत्त्व म्हणजे जाड्य किंवा आळस असा कोणी ग्रह करून घेऊ नये. शांत माणूस तोच, की ज्याने आपल्या मनातील तरंगांना आपल्या कहात ठेवले आहे. म्हणून क्रियाशीलता ही कनिष्ठ प्रतीच्या सामर्थ्याची व शांती ही श्रेष्ठ प्रतीच्या सामर्थ्याची अभिव्यक्ती आहे.

योग आणि ओम

तस्य वाचकः प्रणवः। तदजपः तदर्थभावनम् ।

(पातंजल योगसूत्र, समाधिपाद, सूत्र २७,२८)

त्याचे (ईश्वरीय) स्वरूप व्यक्त करणारा शब्द आहे ओम. या ओमकाराचा जप व त्याच्या अर्थाचे मनन हाच समाधिलाभाचा उपाय.

ओमकार म्हणजे चराचरात आहे ते सर्व. म्हणून सर्व देवांची आणि देवतांची नावे त्यात समाविष्ट आहेत. एखादी व्यक्ती ध्यानधारणेत ख्रिस्त किंवा अल्ला यांचे ध्यान लावू शकते, किंवा जप करू शकते. त्याने एखाद्याच्या साधनेत अडथळा येत नाही. पण मनात कोठेतरी ईश्वराची इतर रूपे नाकारत असेल, ओमकाराचा जप नाकारत असेल, तर अशी व्यक्ती योगसाधना कशी करू शकेल? अमर्यादित चेतना किंवा विस्तारित चेतना म्हणजे योग. मुख्य तत्त्व आहे एकात्मभाव'.

तो (ईश्वर) एक आहे, अनेक रूपातून व्यक्त होतो. एकात्मभाव स्वीकारला की धर्माधिता समाप्त होते. ईश्वराकडे जाण्याचे अनेक मार्ग असू शकतात, यावर श्रद्धा बसते आणि यातूनच माझाच धर्म खरा हा गंड गळून पडतो. मग धर्मातिरासारख्या बाबीतून संख्याबळ वाढवण्याची शर्यत थांबते.

योग जगाला जोडणारा आहे तो असा.

Improve performance and profitability with solutions from India's #1 spectrometer makers

Market leader with more than 50% market share

Metavision / 10008X

The zenith of sensitivity

Low and sub-PPM analysis for all elements including O₂, H₂, N and ROHS elements; 99.995%+ purity in pure metals!

Metavision / 1008i³

When excellence is not good enough

Low and single PPM level detection of 40+ elements; Gaseous elements (including low C and N) and ROHS elements; 99.99%+ purity in pure metals.

Metavision / 1008i

Laboratory-grade Powerhouse

The Metavision-1008i delivers class-leading performance to meet a wide array of needs. The patented D-Scan optics enable low-level analysis across 35+ elements – including N, C, P, S, etc. across any number of bases and matrices needs, with high precision and accuracy.

MOSS

Compact and affordable

Lowest cost OES in the world; Ideal for routine applications across alloy manufacturers including CI, SGI, Brass and Aluminium alloys

Our other products: • Mobile OES • Metavision 108N+ • H Scan • Certified Reference Materials
• Integrated Safety Panels • Sample Preparation Machines

Every Metavision OES comes with the assurance of the highest level of commitment on service and support with our all-Bharat network of 30+ engineers across 17 locations!

METAL POWER ANALYTICAL (INDIA) PVT. LTD.

Metal Power House, 87, Marol Industrial Estate, Andheri (East), Mumbai - 400 059. BHARAT (INDIA).

Board: +91 22 4083 0500 Fax: +91 22 4083 0564 Email: sales@metalpower.net Web: www.metalpower.net